

Politik Bilim

Beyin göçünde kazananlar, kaybedenler...

Aykut Göker

<http://www.inovasyon.org>; hagoker@ttmail.com

OECD ya da AB'nin bilim, teknoloji, yenilik politikalarıyla ilgili belgeleri tarandığında, üyelerine, ülkeler arasındaki araştırmacı ve bilim insanı dolaşımını destekleyici önlemler almalarının tavsiye edildiği görülür. AB'nin bu dolaşımı özendirici destek programları vardır. Bilginin, ekonomi ve toplumsal yaşamımızdaki öneminin giderek artması; özellikle de üretim sürecinde başlıca belirleyici faktörlerden biri olma özelliğini kazanması, bu dolaşımı destekleyici politikaların hareket noktasını oluşturmaktadır.

Ülkelerin teknolojik ve ekonomik gelişme için, her şeyden önce, **var olan bilgiye** erişebilme, o bilgiyi anlayıp kullanabilme yeteneğine sahip insanlara ihtiyacı vardır. Kaldı ki, bu yeteneğe sahip insanların olması da ülkelerin ilerlemesine tek başına yetmemektedir. Gelişmiş ekonomilerin üstünlüğü, bilimsel araştırmalar yoluyla **yeni bilgiler üretebilme** ve yeni üretilen bilimsel bilgileri yeni ya da daha gelişkin teknolojilere, ürünlere, üretim yöntemlerine, yeni toplumsal hizmetlere dönüştürebilme kapasitesine sahip insanların da olmasından kaynaklanmaktadır. Bilim insanları, araştırmacılar, tasarım geliştirme yeteneğine sahip mühendisler bu ekonomilerin en büyük zenginliğidir. Beyin göçü almak bu zenginliği artırabilmenin etkin, üstelik de toplumsal maliyeti düşük yollarından biridir. Ve önde koşan ülkeler, işaret edilen yeteneklere sahip insanların ekonomik ve toplumsal gelişmedeki belirleyici rolleri devam ettiği sürece, sâdece kendi yetiştirdikleri beyinlerle yetinmeyip bütün dünyanın yetkin beyinleri için bir câzibe merkezi olma yarışlarını da sürdüreceklerdir.

Beyin göçü yeni bir olgu değildir. Bilim insanları ve araştırmacılar daha iyi bir ücret imkânı ve kariyerlerinde ilerleme fırsatı yakalayabilmek; araştırmalarına yeterli desteği sağlayabilmek ve daha kaliteli bir araştırma altyapısına kavuşmak; parlak bilim insanlarıyla birlikte çalışma fırsatı bulabilmek; ve daha özgür, daha rahat bir tartışma ortamında olabilmek için, öteden beri, bu beklentilerine yanıt verebilecek ülkelere göç etmektedirler.

Yine öteden beri bilinen bir gerçek, beyin göçü açığı veren ülkelerin bu işten zararlı çıktığıdır. Zararlı çıkanların daha çok hangi nitelikteki ülkeler olduğu da bilinen bir başka gerçektir. Öyleyse, OECD gibi uluslararası kuruluşlar, bir kısım ülkelerin aleyhine işleyen bir akımı niye destekler; niye fikren sahip çıkar? İleri sürülen gerekçe, son çözümlemede bütün ülkelerin bu işten kazançlı çıkma olasılığının bulunmasıdır. Diyelim Türkiye, bu işten kazançlı çıkabilir mi? Çıkabilir! Örneğin, ABD'de çalışmakta olan Türkiye kökenli bilim insanları ve doktora çalışmalarını o ülkede yapıp araştırmacı olarak orada kalanlar, belli bir süre sonra Türkiye'ye dönebilir; ABD'de kazandıkları paha biçilmez bilgi ve deneyimlerini Türkiye'ye taşıyabilir; ülkenin bilim ve teknolojide ilerlemesine büyük katkılarda bulunabilirler. Böyle bir olasılık var mı; var... Var da, bu bugüne dek dişe dokunur ölçüde gerçekleşmediğine göre bundan sonra nasıl gerçekleşecek?

“Yetenekli İnsan Kazanımı için Dünya Rekabeti” konusunu ele alan, OECD'nin elektronik ortamda yayımladığı **Policy Brief**'in Şubat sayısında bu sorunun yanıtı var: *“Gelişmekte olan bir ülkenin, en azından, başka ülkelerdeki kendi bilim insanlarının, araştırmacılarının ülkelerine geri dönmeleri mümkündür. Ama bunun olabilmesi için, ülkelere dönecek o insanlara bilgilerini kullanabilecekleri, üretkenliklerini sürdürebilecekleri çalışma ortamını ve getirecekleri bilginin özümсенerek ülkede yaygınlaşmasını sağlayacak şartları yaratmanız gerekir.”* Galiba, *“sürekli kaybetmemek için sen de biraz akıllı ol be kardeşim”*, demek istenmiş ama, biraz üstü örtülü...

Beyin göçünde kazançlı çıkan ülkelerin kazancı, kaybedenlerinse kaybı ne kadardır? Ne yazık ki uluslararası istatistiklerde yeterince bilgi bulamıyoruz ama, andığım OECD yayınında yer alan ve gelecek hafta aktaracağım bazı rakamlar bu konuda bize kabaca da olsa bir fikir verecektir.

CBT. 24 Nisan 2009